

Slikarstvo Vasilija Kandinskog kao poticaj za dječje likovno stvaralaštvo

---

Picig, Ana

Master's thesis / Diplomski rad

2019

Degree Grantor / Ustanova koja je dodijelila akademski / stručni stupanj: **University of Zagreb, Faculty of Teacher Education / Sveučilište u Zagrebu, Učiteljski fakultet**

Permanent link / Trajna poveznica: <https://um.nsk.hr/um:nbn:hr:147:602202>

Rights / Prava: [In copyright](#)/[Zaštićeno autorskim pravom.](#)

Download date / Datum preuzimanja: **2024-07-23**

Repository / Repozitorij:

[University of Zagreb Faculty of Teacher Education - Digital repository](#)

**SVEUČILIŠTE U ZAGREBU
UČITELJSKI FAKULTET
ODSJEK ZA ODGOJITELJSKI STUDIJ**

**ANA PICIG
DIPLOMSKI RAD**

**SLIKARSTVO VASILIJA KANDINSKOG
KAO POTICAJ ZA DJEČJE LIKOVNO
STVARALAŠTVO**

Zagreb, rujan 2019.

**SVEUČILIŠTE U ZAGREBU
UČITELJSKI FAKULTET
ODSJEK ZA ODGOJITELJSKI STUDIJ
Zagreb**

PREDMET: Metodika likovne kulture

DIPLOMSKI RAD

KANDIDAT: Ana Picig

**TEMA I NASLOV DIPLOMSKOG RADA: Slikarstvo Vasilija Kandinskog kao
poticaj za dječje likovno stvaralaštvo**

MENTOR: prof.dr.sc. Antonija Balić Šimrak

Zagreb, rujan 2019.

SADRŽAJ

Sažetak	2
Summary	3
UVOD.....	4
1.Život i djelo Vasilija Kandinskog.....	5
1.1. Utjecaj suvremenika.....	6
1.2. Umjetnički opus.....	8
2. Krug-pojam cjelovitosti.....	9
2.1. Boja.....	10
2.2.Pokret.....	12
3.Dijete i odgajatelj u krugu.....	13
3.1. Dječji izraz promatranjem umjetničkog djela.....	15
3.1.1. Tjelesni izraz.....	16
3.1.2. Likovni izraz.....	20
ZAKLJUČAK.....	25
LITERATURA.....	26

Sažetak

Vasilij Kandinski kao slikar prve apstraktne slike u svom je radu težio novim načinima izražavanja povezujući ih sa drugim umjetnostima posebice glazbom.

Krug kao simbol cjelovitosti osobito je vidljiv i bitan u predškolskom periodu gdje dijete spoznaje sebe kao cjelovito biće. Izražavanje svoje stvarnosti djeca prvenstveno bilježe kroz boju koja je medij dječje kreativne snage.

Dijete kad shvati sebe u prostoru, prostoru koji je pomno osmišljen za dječje stvaranje, igru i istraživanje, dijete dobiva prostor za kreativno i slobodno djelovanje.

Odgajatelj je taj koji prepoznaje dječji interes te vođen time podržava i osnažuje dijete za daljnjim djelovanjem, igrom i učenjem.

Ključne riječi: Kandinski, linija, krug, boja, pokret, dijete, odgajatelj-refleksivni praktičar

Summary

As a painter of the first abstract painting, Vasilij Kandinski sought new ways of expression in his work, connecting them to other arts, especially music.

The circle as a symbol of wholeness is especially visible and important in the preschool period when child recognizes himself as a whole being.

Children capture their expression of reality through colour, which is the medium of children's creative power.

When the child realizes himself in space, a space carefully designed for children's creation, play and exploration, the child is given space for creative and free action.

It is the educator who recognizes the child's interest and, by doing so, supports and empowers the child to continue acting, playing and learning.

Key words: Kandinski, line, circle, colour, movement, child, educator – reflective practitioner

UVOD

Vasilij Kandinski je bio slikar koji je težio novim načinima izražavanja pokušavajući povezati svoje likovno djelovanje sa drugim umjetnostima osobito glazbom. Pronašao je sebe u svijetu boje i oblika. Njegove slike imale su korijene u bajkama, povijesnim i fantastičnim temama i pejzažima. Shvatio je da je predmetna stvarnost štetna njegovim slikama. Pokušao je uhvatiti dojam koji mu je pružala slika.¹

Tjelesno izražavanje djece gdje ona osvještavaju sebe u prostoru vodi ka likovnom izražavanju i istraživanju. Djetinjstvo je razdoblje života s vlastitim vrijednostima i kulturom. Dijete koje aktivno sudjeluje u okruženju koje je osmišljeno u skladu s djetetovim interesima i razvojnim potencijalima doživljava sebe kao vrijedno i cjelovito ljudsko biće.

“Kao simbol cjelovitosti postavljen je krug koji neprijeporno tijekom povijesti čovječanstva simbolizira taj pojam, ali i proces stjecanja te toliko bitne karakteristike koja je itekako vidljiva u ranoj i predškolskoj dobi i pojavljuje se u trenutku kada dijete spoznaje sebe. Ta spoznaja materijalizira se na papiru upravo u obliku kruga koji isprva ima svoj poseban, nezgrapni tok kada nastane u drugoj godini djetetova života, a do sedme godine poprima gotovo savršenu formu.”²

Djeca uče kroz igru. Da bi igra bila sredstvo učenja i otkrivanja bitna komponenta u tome procesu je odgajatelj koji gleda i vidi, koji sluša i čuje što je djeci potrebno i kako im što bolje pripremiti okruženje za daljnje djelovanje.

---

¹ prema O Neil, B. (1998.). Život i djelo Kandinski, Zagreb: Mozaik knjiga. str.5.

² Balić-Šimrak, A., Bakotić, M. i sur.(2018.). Dijete-cjelovitost-umjetnost-krug. Zagreb: Golden marketing-Tehnička knjiga. str.10.

1. Život i djelo Vasilija Kandinskog

“Vasilij Kandinski je prema gregorijanskom, zapadnom kalendaru rođen 4. prosinca 1861. u Moskvi, u doba gospodarskog i kulturnog procvata. Otac zarađuje u trgovini čajem na mongolskoj granici. U Moskvi se oženio Lidijom Tihejevom te je Vasilij jedino dijete iz te veze. Njegova se najranija sjećanja odnose na putovanje po Italiji godine 1869. i na sve snažniju sposobnost doživljavanja boja. U svojoj biografskoj skici “Osvrti” Kandinski navodi prve boje kojih se sjećao: svjetlo-sočno-zelenu, bijelu, karmin-crvenu, crnu i oker žutu. Ova “eidetska” sposobnost predočenja boja, a kasnije i slika, nije ga napustila do kraja života, te je činila bitan stvaralački izvor inspiracija.”³

Nakon rastave njegovih roditelj brigu o njemu je preuzela majčina sestra te dječak bježi u unutarnji svijet pun tajnovitih događaja i bajkovite poezije ruskih i njemačkih bajki gdje leže korijeni njegove umjetničke imaginacije. Kandinski izabire studij prava i nacionalne ekonomije. 1892. je položio obavezni državni pravni ispit i oženio sestričnu Anju Čimiakin. 1896. seli u München gdje kao tridesetogodišnjak studira umjetnost. 1902. upoznaje Gabrielle Muntér koja mu je bila suputnica do 1914. 1917. se vjenčao sa Ninim Andrejevski koja mu je rodila sina Vsevdoda koji 1920. umire. Kandinski je 1909. počeo slikati radove koje je podijelio na tri kategorije: impresije, improvizacije i kompozicije. 1911. s Francom Marcom osniva pokret Der Blaue Reiter, Plavi jahač. Početkom prvog svjetskog rata vraća se u Rusiju, radio je kao profesor na Moskovskom sveučilištu. 1926. objavljena je njegova druga knjiga, pod naslovom “Točka i linija u odnosu na površinu. Preselio se u Pariz gdje je nastavio raditi i izlagati sve do smrti 1944.”⁴

---

³ Duchting, H. (1995.). Kandinski, , Zagreb: Biblioteka Altamira, str. 7.

⁴ prema O Neil, B. (1998.). Život i djelo Kandinski, Zagreb: Mozaik knjiga, str. 6 i 7.

1.1.Utjecaj suvremenika

Na Kandinskog ostavlja dubok dojam izložba francuskih ekspresionista u Moskvi (slika 1 Stog sijena , Claude Monet).

s11 Claude Monet : Stog sijena⁵

Snažno ga je obuzeo umjetnički senzibilitet prilikom izvedbe Wagnerove opera Lohengrin. Pojavile su mu se veze boje i zvukova, glazbe i slikarstva koje su postale polazišne točke njegova slikarstva.⁶ “ Znanstveno istraživanje Društva za prirodne znanosti, etnografiju i antropologiju odvelo je Kandinskog 1889. U sjeverni okrug Vologdu, gdje je trebao zabilježiti tamošnje seljačko pravo i tragove nekršćanske religije sirijenskog prastanovništva. To je putovanje ostavilo u Kandinskom duboke trajne utiske kulture ruskog sela.”⁷

Prilikom izvedbe Wagnerove opera Lohengrin u Moskovskom dvorskom kazalištu snažno ga je obuzeo instrumentarij zvukova . Otkrio je u sebi veze boje i zvukova, glazbe i slikarstva.

1896. otkriće radioaktivnosti snažno je utjecalo na Kandinskog te on odlazi u Munchen kako bi istražio svoju stvaralačku viziju. Kipar Hermann Obrist te njegov učenik Endel svojim su ekspresivnim korištenjem linije neposredno utjecali na njega. Crta aktove, polazi tečajeve anatomije, pohađa tečaj crtanja gdje su studirali Paul Klee i Hans Purrmann.⁸

---

⁵ [https://www.google.com/search?q=slika+stog+sijena&rlz=1C1GCEA_\(28.8.2019.\)](https://www.google.com/search?q=slika+stog+sijena&rlz=1C1GCEA_(28.8.2019.))

⁶ prema Duchting, H.(1995.).Kandinski, Zagreb: Biblioteka Altamira. str.10.

⁷ Duchting, H.(1995.).Kandinski, Zagreb: Biblioteka Altamira. str.9.

⁸ prema Duchting, H.(1995.).Kandinski, Zagreb: Biblioteka Altamira. str. 10.

“1897. kod Ažbea upoznaje slikare Alekseja Jawlenskog i Mariannu von Werefkin. Posjet izložbi Minhenske sesesije, bavljenje jugendstilom.”⁹

1904. izdaje seriju drvoreza Pjesme bez riječi koji su nicali iz mašte kao asocijacija na srednji vijek i bidermajer. Prijateljstvo s Alfredom Kubinom, simbolističkim pjesnicima Stefanom Georgeom i Karlom Wolfskehlom.

Izlagao je na avangardnim pariškim salonima, upoznao je umjetnike fovističkog i kubističkog pravca.¹⁰

“Godine 1907. izlagao je sa skupinom njemačkih ekspresionista Most, a 1911. u Münchenu osnovao je skupinu Plavi jahač i prešao na apstraktno (nefigurativno) slikarstvo, kojemu je jedan od prvih i glavnih predstavnika.

1910. Novo Munchensko udruženje održava izložbu koja je obuhvatila djela umjetnika Braqua, Picassa, Deraina i Vlamincka.

Godine 1914–21. živio je u Rusiji (ravnatelj moskovske umjetničke akademije i organizator umjetničkih ustanova u SSSR-u). Od 1922. djelovao je u Bauhausu u Weimaru i Dessauu, a od 1933. živio je u Parizu, gdje je bio povezan sa skupinom Abstraction-Création. Isprva je slikao postimpresionistički, oslanjajući se na rusku pučku umjetnost i Jugendstil; u krajolicima bliži fovistima. 1910. započeo je slikati prve apstraktne akvarele. Svoju likovnu koncepciju kojoj je težište na čistoj ekspresiji oblika, linija i boja, bez izravnih asocijacija na predmetni svijet, teoretski je obrazložio u djelu Duhovno u umjetnosti (Das Geistige in der Kunst, 1912).”¹¹

---

⁹ Duchting, H.(1995.).Kandinski, Zagreb: Biblioteka Altamira. str.94.

¹⁰ prema Duchting, H.(1995.).Kandinski, Zagreb: Biblioteka Altamira. str. 13.

¹¹ <http://www.enciklopedija.hr/natuknica.aspx?id=30188> (26.8.2019.)

1.2. Umjetnički opus

Svoje radove stvara uljem na platnu (Plavi jahač, 1903.), temperom na platnu (Volgina pjesma, 1906.), drvorez u boji (Ogledalo, 1907.), ulje na kartonu (Bavarski pejzaž s crkvom, 1908.).

1909. Kandinski je počeo slikati radove koje je podijelio u tri kategorije: impresije (nadahnute prirodom), improvizacije (spontane reakcije nadahnute unutrašnjom prirodom umjetnika), kompozicije (zahtijevale su mnoge prethodne skice i studije).

Apstraktna kompozicija (slika s krugom) iz 1911. koju je Kandinski nazvao prvom svjetskom apstraktnom slikom. Ipak nije bio zadovoljan istom te ju nije uvrstio u svoj privatni katalog. Prvi apstraktni akvarel (1910.-1913.). –akvarel, indijanski tuš, olovka. Slika na staklu te se takav način slikanja još uvijek radi u Murnauu na tradicionalan način. Jedna od najglasovitijih slika u toj tehnici je postala slika Svi sveti.¹²

sl 2 Vasilij Kandinski: Krugovi¹³

¹² prema O Neil, B. (1998.). Život i djelo Kandinski, Zagreb: Mozaik knjiga.

¹³ https://www.google.com/search?q=Vasilije+kandinski+krugovi&rlz=1C1GCEA_enHR788HR788&source

2. Krug-pojam cjelovitosti

“Krug je skup svih točaka u ravnini čija je udaljenost od određene točke, koju zovemo središte kruga, manja ili jednaka određenom broju, koji zovemo polumjer kruga. Krug je omeđen kružnicom.”¹⁴

“Kao simbol cjelovitosti postavljen je krug koji neprijeporno tijekom povijesti čovječanstva simbolizira taj pojam, ali i proces stjecanja te toliko bitne karakteristike koja je itekako vidljiva u ranoj i predškolskoj dobi i pojavljuje se u trenutku kada dijete spoznaje sebe. Ta spoznaja materijalizira se na papiru upravo u obliku kruga koji isprva ima svoj poseban, nezgrapni tok kada nastane u drugoj godini djetetova života, a do sedme godine poprima gotovo savršenu formu.”¹⁵

Govoreći o začecima likovne pismenosti kod djece nailazimo na fazu izražavanja primarnim simbolima koja se sastoji od prvog i drugog razdoblja primarnih simbola. Prvo razdoblje primarnih simbola sastavljen je od crta načinjenih jednostavnim pokretima. Linije su obično zakrivljene u polukružnom pravcu. Dijete uživa u liniji ali ne i kontroli linije.¹⁶

“Drugo razdoblje u izražavanju primarnim simbolima je kontrolirano risanje. Ruka se okreće oko ramenog zgloba, a finiji pokreti vrše se iz lakta i prstiju. Tako prve kružnice ukazuju na organizaciju razvitka motorike. Krug, koji u svojoj centričnoj simetriji ne izdvaja ni jedan pravac, najosnovniji je vizualni sklop (Arnheim, 1981). Dakle, krug je prvi organizirani oblik koji se pojavljuje. On ne označuje okruglinu, nego samo opću osobinu “predmetnosti”, dakle kompaktnost čvrstog predmeta za razliku od neodređene osnove. Dijete u ovoj fazi prikazuje ljudski lik u obliku jednostavnog sklopa krugova, ovala i ravnih linija.”¹⁷

Razmišljajući o krugu kao točkama koje su omeđene linijom javljaju mi se asocijacije savršenog prostora unutar te linije. Prostora koji je spreman za različite intervencije bojom ili materijalom.

“Krug dijete spoznaje i u svojim prvim crtežima, neprekidno ponavljajući kružni pokret na papiru. U ranoj dobi nije riječ samo o crtežu već o cjelokupnom unutarnjem kretanju koje dijete osjeća; pokazujući kretanje i

---

¹⁴ <https://hr.wikipedia.org/wiki/Krug> (27.8.2019.)

¹⁵ Balić-Šimrak, A., Bakotić, M. i sur. (2018.). Dijete-cjelovitost-umjetnost-krug. Zagreb: Golden marketing-Tehnička knjiga. str.10.

¹⁶ prema Jakubin M. i Grgurić N. (1996.). Vizualno-likovni odgoj i obrazovanje. Zagreb: Educa. str. 34.

¹⁷ isto str.39. i 40.

prostor krugom, ono ovisno o razvojnoj fazi i individualnu senzibilitetu oblikuje krug.”¹⁸

2.1.Boja

“ Bojom nazivamo reakciju fotoosjetljivih čunjića u našem oku na vanjski podražaj u obliku svjetlosne zrake. Ulaskom u oko zraka se lomi kao u prizmi i raspršuje u spektar. Dok su sve boje spektra objedinjene, zraka je bijele boje - zato bijelu zovemo neboja, nešarena ili akromatska boja. Akromatske su također i crna i siva.

Spektar (lat. spectrum - avet, prikaza) je otkrio Isaak Newton 1676. g. Razlomivši u trostranoj prizmi bijelu svjetlost, vidio je kako su u njoj sakrivene sve postojeće boje. Beskonačan niz prelijevajućih boja čini konačnim razgraničivši sedam različitih boja: crvena, narančasta, žuta, zelena, cijan (svjetloplava), indigo (tamnoplava) i ljubičasta. Brojku sedam uzeo je iz korelativnih (i ezoteričnih) razloga - kako bi sedam boja odgovaralo sedam nota u muzičkoj ljestvici.

Boja je opažaj određenog raspona frekvencije (vibracije) od 400 do 800 bilijuna Hz. Prije crvene nalazi se nama nevidljiva infracrvena, a poslije ljubičaste nama nevidljiva ultraljubičasta. Boja koju vidimo, a ne nalazi se u spektru je magenta (purpur); to je interferencija (preklapanje) valova.

Djeci u školi kažemo kako spektar ima šest boja; naime tri primarne i tri sekundarne. Iz iskustva s pigmentima znamo da se sve boje mogu dobiti miješanjem svega tri boje, koje stoga nazivamo osnovne, primarne ili boje prvog reda.

To su:

- crvena
- žuta
- plava

Njihovim miješanjem dobivamo izvedene, sekundarne, ili boje drugog reda:

- zelena -----plava + žuta
- narančasta -----crvena + žuta
- ljubičasta -----plava + crvena

Nadalje, miješanjem jedne primarne i jedne sekundarne boje nastaju tercijarne boje, ili boje trećeg reda. To su primjerice crvenonarančasta ili narančastocrvena.

Grafički, od primarnih boja možemo načiniti malu piramidu.

---

¹⁸ Balić-Šimrak, A., Bakotić, M. i sur.(2018.). Dijete-cjelovitost-umjetnost-krug. Zagreb: Golden marketing-Tehnička knjiga. str.47.

Njoj zatim dodajemo sekundarne boje.

Napokon, oko svih šest boja opišemo kružnicu koja je zapravo spektar: iz nevidljive infracrvene ulazimo u krug sa crvenom, nastavljamo sa narančastom, žutom, zelenom, plavom do ljubičaste koja izlazi iz vidljivog dijela kao ultraljubičasta.

Zatim ubacimo boje između već postojećih: između žute i narančaste stavimo žutonarančastu, pa narančastožutu; tako dobivamo tzv. Ostwaldov (negdje Ittenov) krug boja.

Ostwaldov krug boja možemo podijeliti na dvije polovice; na jednoj će ostati nijanse (nijansa je svaka promijena u boji, kromatska, tonska ili intenzitetna) crvene, žute i narančaste, a na drugoj plave, zelene i ljubičaste. Te dvije grupa boja među sobom su naglašeno različite ili suprotne, tj. kontrastne: nazivamo ih toplim i hladnim bojama.

Ugrubo, dva su osnovna načina miješanja boja:
1. suptraktivno: mehaničko miješanje pigmentacija, osnovne boje: crvena, plava, žuta

2. aditivno: optičko miješanje svjetlosti. RGB snopovi na televiziji. Osnovne boje: R – red (crvena), G – green (zeleno), B – blue (plava)

U tisku se kombiniraju ova dva načina: CMYK : C – cijan (svjetloplava), M – magenta (crvenoljubičasta), Y – yellow (žuta), K – key (označava crnu); dakle, osnovne boje su crvena, žuta i plava, ali se one zbrajaju (adicija) optički u našem oku. Spomenuli smo i akromatske boje: bijela, crna i sive. To su boje koje se ne nalaze u spektru. Nazivamo ih još i nešarenim bojama.

Dodavanjem akromatskih boja kromatskim bojama dobivamo tonove kromatskih boja. Ton je dodana količina svjetlosti u boji, dakle svijetloplava, tamnoplava, još tamnija plava i tako sve do crne.

Boja ima i svoju prirodnu količinu svjetlosti u sebi; tako je žuta bez primjese bijele svijetlija od plave, npr. Možemo ju provjeriti gledajući u boje kroz trepavice. Vidimo da čista crvena i zelena imaju otprilike jednaku svjetlina. U povijesti umjetnosti karakteristična je upotreba čistih boja u tzv. ekspresionizmu početkom 20-og stoljeća, počevši od fovista; takva zamjena tonske modulacije čistim bojama naziva se modulacija.

Termin nijansa odnosi se na bilo koju od tri moguće promjene karaktera boje - kromatsku, svjetlosnu i kvalitativnu. Lijevo je primjer nijanski plave boje: u gornjem su redu nijanse poje prema vrsti, u srednjem nijanse prema tonu, a u donjem redu nijanse prema čistoći. Sve je to plava boja u petnaest svojih nijansi.

Drugim riječima, ton boje jest nijansa, ali nijansa nije samo ton. Općenito, pojam "nijansa" odnosi se na bilo kakav mali pomak ili razliku.”¹⁹

2.2.Pokret

„Organi za kretanje su: ruke, noge i trup. Svim je tim dijelovima tijela zajedničko to što ih izgrađuju kosti i mišići.

Kosti i mišići zajedno tvore sustav organa za kretanje. Sustav organa za kretanje funkcionira na principu stezanja

i opuštanja mišića. Mišići pomiču kost te tako nastaje pokret.”²⁰

Najprirodnija potreba djeteta je ona za kretanjem. Dijete u pokretu je opušteno, slobodno i spontano. Da bi nastao neki rad uvelike je bitan pokret ruke, glave, cijelog tijela. Biti spreman na stvaranje vlastitog rada nanošenjem boje ili drugih odabranih medija na podlogu, smatram da tome treba predhoditi pomno istraživanje sebe u prostoru te prostora oko sebe. Obje komponente su povezane i međusobno se nadopunjuju. Dijete kad shvati sebe u prostoru, prostoru koji je pomno osmišljen za dječje stvaranje, igru i istraživanje, dijete dobiva prostor za kreativno i slobodno djelovanje.

“Krug kao simbol cjelovitosti-koji nema početak i kraj, nema kutove i stranice, simbol je sjedinjenja, ne ograničava formu iako ju daje, u njemu i izvan njega sve je u pokretu, točka je iz koje sve kreće i u koju se sve vraća.”²¹

“Pokret postaje refleksija života.”²²

“Najlakši način da ovladate osjećajima je da pokrenete tijelo.” Gabrielle Roth²³

---

¹⁹ <http://likovna-kultura.ufzg.unizg.hr/boja.htm> (8.9.2019.)

²⁰ <https://sites.google.com/site/biologijaljudskotijeloodeta/kretanje> (8.9.2019.)

²¹ Balić-Šimrak, A., Bakotić, M. i sur. (2018.). Dijete-cjelovitost-umjetnost-krug. Zagreb: Golden marketing-Tehnička knjiga., str.19.

²² Isto str. 47.

²³ Isto str.83.

3. Dijete i odgajatelj u krugu

“U oblikovanju odgojno- obrazovnog procesa uzima se u obzir inicijativa djece i osnažuje samoorganizacijski potencijal njihovih aktivnosti. Takvo shvaćanje djeteta također rezultira uspostavljanjem ravnopravne i recipročne komunikacije djece i odraslih.”²⁴

Odgajatelj koji djeluje kao reflektivni praktičar provodi svoju ulogu u promatranju djece te viđenju istih. Kreira okruženje koje je primjereno dječjim interesima i potrebama te isto okruženje mijenja ovisno o smjeru dječjeg djelovanja. Odgajatelj je i suigrač u igri, istraživanju, učenju. Djeci je potreban odrasli koji ih prihvaća i shvaća. Odrasli koji dijeli svoje oduševljenje ili razočaranje.

“Shvaćanje djeteta kao aktivnoga, znatiželjnoga i kompetentnog bića pri oblikovanju kurikuluma očituje se u poticanju aktivnih oblika djetetova učenja putem aktivnosti u kojima ono istražuje, otkriva, gradi i “testira” vlastite teorije te aktivno stječe znanje i razumijevanje. Za to je potrebno osigurati bogatu i raznovrsnu ponudu primjerenih materijala i situacija za učenje, što djetetu omogućuje samostalno otkrivanje i rješavanje problema.”²⁵

“Suvremeno shvaćanje predškolskog kurikuluma ističe holistički, integrirani pristup sadržajima odgoja i obrazovanja u skladu s općim, humanističkim pristupom u čijem je središtu dijete. Učenje iz osobnog iskustva ili učenje činjenjem podrazumijeva da dijete postupno gradi znanje aktivno sudjelujući u okruženju bogatu potencijalima te je svakodnevno u situaciji raspravljati s drugom djecom i odraslima o onomu što zna i razumije. Djetinjstvo nije samo pripremna faza na putu k budućnosti već razdoblje života s vlastitim vrijednostima i kulturom. Oblikuju ga podjednako i odrasli i djeca.”²⁶

Odgajatelj koji je upoznat s prirodom učenja djeteta konstruira okolinu koja je djetetu zanimljiva i prihvatljiva. Okolina koja ima smisla za dijete. Djeca uče otkrivajući svoju okolinu samim time otkrivaju i sebe, svoje potencijale. Odgajatelj je taj koji prepoznaje dječji interes te vođen time podržava i osnažuje dijete za daljnjim djelovanjem, igrom i učenjem.

“Djeca su često zauzeta otkrivanjem sebe i svojega okruženja, i to na vlastitu inicijativu, samostalno. Ako im odrasli uistinu vjeruju, vrlo brzo će putem okruženja koje im odrasli nude steći dojam da su priznata i da su sposobna utjecati na promjene oko sebe. Autonomno slobodno dijete vježba svoju volju,

---

²⁴ Slunjski E., Ljubetić M i sur. (2012.). Priručnik za samovrednovanje ustanova ranog i predškolskog odgoja, Zagreb: Nacionalni centar za vanjsko vrednovanje obrazovanja., str.61.

²⁵ Isto str.61.

²⁶ isto str.17.

eksperimentira s vlastitim vještinama, ali i s ograničenjima. Za dijete su autonomne aktivnosti uvijek izvor značajna psihomotornog, socio-emocionalnog i kognitivnog učenja. Dijete također uči kako učiti, a istodobno stvara i održava svoje samopouzdanje.”²⁷

“U vrtiću dijete stječe znanje aktivno, oslanjajući se na svoj urođeni istraživački i otkrivački potencijal. Ono se razvija u poticajnome socijalnom i fizičkom okruženju vrtića, u interakciji s materijalima i drugom djecom te uz neizravnu potporu odgojitelja. U ranoj i predškolskoj dobi posebno je važno djetetu osigurati radost otkrivanja i učenja koje se najviše oslanja na igru i druge djetetu zanimljive aktivnosti.”²⁸

“Kompetencije djece su razvojne, nisu statične pa se potiče njihov razvoj i prati kontinuirano, a ne jednokratno ili povremeno (jednokratnim, periodičkim mjerenjem). Uspješnost djeteta u obavljanju određenih aktivnosti određuje splet više različitih kompetencija, čiji se pojavni oblici suptilno pretapaju s pojavnim oblicima mnogih drugih kompetencija. Zato se kompetencije djece procjenjuju cjelovito, a ne izdvojeno iz konteksta cjeline ostalih.”²⁹

---

²⁷ Slunjski E., Ljubetić M i sur. (2012.). Priručnik za samovrednovanje ustanova ranog i predškolskog odgoja, Zagreb: Nacionalni centar za vanjsko vrednovanje obrazovanja., str.17.

²⁸ <https://www.azoo.hr/images/strucni2015/Nacionalni-kurikulum-za-rani-i-predskolski-odgoj-i-obrazovanje.pdf> (8.9.2019.)

²⁹ isto str.26.

3.1. Dječji izraz promatranjem umjetničkog djela

“Likovna je umjetnost product estetske aktivnosti čovjeka kojom nastaje estetski oblikovan izraz (umjetničko djelo), odnosno to je aktivnost kojoj je cilj estetski vrijedne poruke u ostvarenim likovnim djelima prenositi na druge ljude. Svi su ljudi subjekti likovnih procesa jer u njima sudjeluju kao stvaratelji ili korisnici. Likovna je aktivnost oblik estetskog komuniciranja među ljudima, koja ima svoje specifičnosti u odnosu na druge načine komunikacija, odnosno ima svoju autonomnost. Ova aktivnost postoji od najranijih ljudskih zajednica i njezin je cilj obogatiti ljude duhovnim i humanim vrijednostima, tj. očovječiti ih.”³⁰

Razvitak verbalnog pojmovnog sistema teče od spontanoga, neposrednog doživljaja okoline do sve veće složenosti i apstrakcije. Razvitak likovnoga pojmovnog mišljenja teče od spontanoga, neposrednog vizualnog doživljaja svijeta, preko njegova iskustvenog osmišljavanja, do formiranja likovnih pojmova sve veće složenosti, upućenosti i smanjene figuracije. Djeca počinju likovno izražavanje spontano, tjerana nekom unutarnjom potrebom i pobudom, a na način tipičan za svu djecu svijeta. Djetetova je sposobnost likovnog izražavanja urođena, ona je osnovom razvitka vizualnog i likovnog mišljenja.

Proces teče od analitičkog promatranja objektivne stvarnosti prema likovnom djelu. Postoji razlika između prirodnog oblika i likovnog djela. Način na koji promatrač doživljava okolinu pretvara u likovni doživljaj i izražavanje.³¹

“Razvitak djetetov sličniji je rastu drveta nego rastu zida koji nastaje slaganjem opeke jedne po jedne. Sličan process psihičkog razvitka događa se i na prijelazu vizualnog mišljenja u likovno (likovno mišljenje je u odnosu na vizualno-mišljenje više razine).”³²

---

³⁰ 4. Herceg, L.V. i sur. (2010.). Metodika likovne kulture djece rane i predškolske dobi, Zagreb:ALFA d.d., str.13.

³¹ prema Jakubin M. i Grgurić N. (1996.). Vizualno-likovni odgoj i obrazovanje. Zagreb:Educa. str.27.

³² Jakubin M. i Grgurić N. (1996.). Vizualno-likovni odgoj i obrazovanje. Zagreb:Educa. , str.24.

3.1.1. Tjelesni izraz

Uz vježbe oblikovanja i razgovora o krugu, kružnici, što sve ima oblik kruga...započeli smo igru s pjevanjem Igra kolo koja se također izvodi na način da djeca formiraju oblik kruga. U prostoru dvorane djeci je bio ponuđen kolut koji su ranije koristili za provlačenje. Pošto smo već formirali krug svojim položajem u prostoru, dodali smo kolut koji je “putovao” cijelom formacijom. Djeca su imala priliku provlačiti vlastito tijelo kroz kolut, držati ga u ruci i osjetilno si predočiti dimenziju kruga.

“Humanizam i tolerancija u odgoju i obrazovanju ostvaruju se razvojem senzibiliziteta djece za potrebe drugih, prihvaćanje drugih i shvaćanje važnosti međusobne povezanosti s njima.”³³

---

³³ <https://www.azoo.hr/images/strucni2015/Nacionalni-kurikulum-za-rani-i-predskolski-odgoj-i-obrazovanje.pdf> str. 20. (8.9.2019.)

sl 3

sl 4

Slike 3 i 4 prikazuju kako kolut putuje putem formacije. Djeca na ovaj način spoznaju sebe u prostoru ali isto tako i prisutnost drugih koji im pomažu da kolut “putuje” da de krug ne prekine.

“Svakom je djetetu važno da je okruženo svojim krugom sigurnosti koji čine najprije roditelji, zatim odgajatelji, učitelji, vršnjaci i druge važne osobe s kojima ulazi u interakcije.”³⁴

---

³⁴ Balić-Šimrak, A., Bakotić, M. i sur.(2018.). Dijete-cjelovitost-umjetnost-krug. Zagreb: Golden marketing-Tehnička knjiga. str.71.

sl 5

sl 6

Vežano uz temu kruga i pokreta, djeci su ponuđeni zvrkovi (izrađeni od starih CDova i čepova) koje su ona potom vrtjela unutar kutije ili slobodno na prostoru stola uočavajući pritom pokret, krug, brzinu i vrijeme vrtnje zvrka.

Na slici 5 djevojčica promatra oblik ponuđenog medija. Osjetom dodira provjerava kružnu liniju.

Slika 6 prikazuje dva dječaka koji su u suradničkoj interakciji. Vrte zvrkove te čekaju koji će se prije zaustaviti tj. koji će duže ostati u vrtnji.

sl 7

sl 8

Slike 7 i 8 prikazuju dječaka koji se kreće zakrivljenom linijom koja je posložena na podu. Linija je formirana debljim užetom. Dječak je nekoliko puta prohodao liniju te formirao i druge oblike koje je potom također istražio putem taktilnog doživljaja.

3.1.2. Likovni izraz

“Dječji crtež je najprije dječji izraz, pa je tek onda likovni. Cjelokupni dječji izraz (riječ, pokret, pjesma, crtež) ima isto podrijetlo-dječju psihi, bolje reći zatečeni stupanj razvoja te psihe. U dječjem crtežu se očituje potpuna likovna sloboda izražavanja koja se temelji na mašti, ekspresiji i stvaralačkom činu u klimi poetskog načina mišljenja.”³⁵

sl 9

sl 10

Nakon istraživanja tjelesnog izraza gdje su djeca pokušala na razne načine osvjestiti oblik kruga, djeci je ponuđena reprodukcija slike Vasilija Kandinskog "Krugovi u krugu". Djeca su uočavala elemente slike-krug, boju, kompoziciju. Također su uočili odnose unutar slike-od najmanjeg do najvećeg kruga. Doživljaj djela prenijeli su na veliki format papira u slikarskoj tehnici tempere. Dječji rad je nastajao kroz nekoliko dana. Vraćali su se prema interesu te dovršavali započeto, izrazito zainteresirani za kompoziciju koja je bila u nastajanju.

Slike 9 i 10 prikazuju djecu u kreativnom zanosu stvaranja. Nije došlo do kopiranja boja, niti je bio cilj točna preslika reprodukcije djela. Djeca su proizvoljno birala boje koje su koristili pridržavajući se jedino forme kruga i linije okvira gdje krug završava.

³⁵ .Bodulić,V. (1982.).Umjetnički i dječji crtež, Zagreb: Školska knjiga. str 29.

sl 11

sl 12

Slika 11 prikazuje dvoje djece koji na ponuđenoj okomitoj, prozirnoj podlozi sama stvaraju linije kruga i granične linije do kojih se krugovi šire. Djeci se osobito svidjela samostalna mogućnost intervencije na drugačijoj podlozi gdje su naslikani krugovi djelovali transparentno.

Slika 12 prikazuje dječaka koji slika linije kruga unutar kružnog okvira. Linije boje su na kraju završavale na liniji okvira.

sl 13

Na slici 13 djeca lijepo krugove različitih promjera izrezane iz kolaža. Prije nego kreću s lijepljenjem, poslaguju ih na podlozi. Podloge kombiniraju u bojama različitim od boja krugova. Uočili su da ukoliko je boja podloge i kruga ista, krug nije vidljiv. Nekoliko djece radi za stolom te se međusobno dogovaraju, izmjenjuju krugove, pomažu jedno drugome u kombiniranju.

“ Djeca u međusobnim interakcijama stječu osjećaj zajedništva koji ih potiče na empatiju i mirno rješavanje sukoba kontroliranjem emocija. Jednako tako potiče ih na dogovaranje, pregovaranje i poštivanje, prihvaćanje.”³⁶

---

³⁶ Balić-Šimrak, A., Bakotić, M. i sur. (2018.). *Dijete-cjelovitost-umjetnost-krug*. Zagreb: Golden marketing-Tehnička knjiga. str. 83.

sl 14

sl 15

Na slici 14 dječaci lijepe trakice izrezane iz kolaž papira. Slažu liniju kružnice koju potom uz pomoć odgajatelja lijepe oko čepa koji im je ponuđen kao početak stvaranja kompozicije. Slika 15 prikazuje gotove kreacije koje ujedinjene tvore 3D reprodukciju krugova koju djeca imaju priliku ponovo taktilno osjetiti i osvjestiti te linije koje se kreću jedna uz drugu.

sl 16

sl 17

Slike 16 i 17 prikazuju djecu u aktivnosti otiskivanjem boje na podlogu pomoću štapića za uši. Djeci je ponuđena tempera u koju oni umaču štapić te nanose boju na podlogu bijelog papira na način da točkicama formiraju oblik kruga.

“Kreativnost kao odgojna vrijednost predstavlja osnovu razvoja djeteta u inicijativnu i inovativnu osobu koja je u stanju prepoznati, inicirati i oblikovati različite kreativne aktivnosti i pronalaziti originalne pristupe rješavanju različitih problema. Ta odgojna vrijednost oslanja se na prihvaćanje prirodne kreativnosti djeteta, koju tijekom odgojno-obrazovnoga procesa treba njegovati, poticati i razvijati različitim oblicima izražavanja i stvaranja.”³⁷

³⁷ <https://www.azoo.hr/images/strucni2015/Nacionalni-kurikulum-za-rani-i-predskolski-odgoj-i-obrazovanje.pdf> (8.9.2019.)

Zaključak

Likovna umjetnost Vasilija Kandinskog, osobito njegove apstraktne kreacije, poticaj su odgajateljima i djeci na vlastito istraživanje i djelovanje.

Krug kao simbol cjelovitosti zanimljiv je u promatranju i proučavanju koliko likovne umjetnosti tako i djece kao cjelovitih bića.

Ponudom odgovarajućih medija manipulacije kojima su djeca mogla izraziti svoje viđenje i doživljaj umjetničkog djela pa i samoga kruga unutar djela omogućena je djeci jedna nova stvarnost u kojoj su sami sudjelovali te kreirali istu.

Djeci je urođena sposobnost likovnog izražavanja. Osobito rado koriste boje za svoj likovni izričaj. Tempere su djeci od rane dobi sredstvo fascinacije. Najčešće ih biraju za svoja likovna istraživanja.

Odgajatelj koji djeluje kao reflektivni praktičar provodi svoju ulogu u promatranju djece te viđenju istih. Kreira okruženje koje je primjereno dječjim interesima i potrebama te isto okruženje mijenja ovisno o smjeru dječjeg djelovanja. Odgajatelj je i suigrač u igri, istraživanju, učenju.

Dijete i odgajatelj tvore krug koji je satkan od zajedničkog djelovanja.

Literatura

- 1.O Neil, B. (1998.). Život i djelo Kandinski, Zagreb: Mozaik knjiga.
- 2.Duchting, H.(1995.).Kandinski, Zagreb: Biblioteka Altamira.
- 3.Bodulić, V. (1982.).Umjetnički i dječji crtež, Zagreb: Školska knjiga.
- 4.Herceg, L.V. i sur. (2010.). Metodika likovne kulture djece rane i predškolske dobi, Zagreb:ALFA d.d.
- 5.Balić-Šimrak, A., Bakotić, M. i sur.(2018.). Dijete-cjelovitost-umjetnost-krug. Zagreb: Golden marketing-Tehnička knjiga.
- 6.Jakubin M. i Grgurić N. (1996.).Vizualno-likovni odgoj i obrazovanje. Zagreb:Educa.
- 7.Slunjski E., Ljubetić M. i sur. (2012.). Priručnik za samovrednovanje ustanova ranog i predškolskog odgoja, Zagreb: Nacionalni centar za vanjsko vrednovanje obrazovanja.

Internetski izvori

<https://www.azoo.hr/images/strucni2015/Nacionalni-kurikulum-za-rani-i-predskolski-odgoj-i-obrazovanje.pdf>

<https://sites.google.com/site/biologijaljudskotijeloodeta/kretanje>

<http://likovna-kultura.ufzg.unizg.hr/boja.htm>

https://www.google.com/search?q=Vasilije+kandinski+krugovi&rlz=1C1GCEA_enHR788HR788&source

<http://www.enciklopedija.hr/natuknica.aspx?id=30188>

https://www.google.com/search?q=claudemonet+stog+sijena&rlz=1C1GCEA_

<https://www.google.com/search?q=slika+stog+sijena&rlz=1C1GCEA>

IZJAVA O SAMOSTALNOJ IZRADI RADA

Ja Ana Picig izjavljujem da sam samostalno izradila diplomski rad pod naslovom Slikarstvo Vasilija Kandinskog kao poticaj za dječje likovno stvaralaštvo uz konzultacije prof.dr.sc. Antonije Balić Šimrak i uz pomoć priložene literature.

Ana Picig